Novi list, 6.6.2016, str. 38, A3

Evidencijski broj / Article ID: 16687535
Vrsta novine / Frequency: Dnevna
Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
Rubrika / Section: Kultura

ZeKaeM UZ PREMIJERU »VELIKE BILJEŽNICE« AUTORICE AGOTE KRISTOF

Stalna napetost između bajke i zbiljske traume

Obzirom na vojničku kulturu u kojoj živimo, u kojoj je empatija jedan od najvećih tabua, »Velika bilježnica« u režiji Edvina Liverića uopće se ne mora čitati kao ratna priča, već kao model brisanja emocija s posljedicama kompletnog kraha našeg egzistencijalnog središta

Dobre izvedbe – Petar Leventić i Vedran Živolić u prizoru predstave

Dok Hrvatsko narodno kazalište igra dramu »Tri zime« Tene Štivičić, zaokupljenu vlasničkim odnosima nad raskošnom gradskom vilom zaglavljenom između privatnog i državnog vlasništva, redatelj Edvin Liverić vodi publiku Zagrebačkog kazališta mladih u šetnju pripovjednim šumama mađarske emigrantice Agote Kristof (1935-2011) i njezina romana »Velika bilježnica«. Kuća u koju dolaze glavni likovi Agote Kristof, napušteni blizanci iz bajke o zloj vještici ili njihovoj baki, mjesto je privikavanja likova na svekolike gubitke i okrutnosti. To je kuća na kraju sela, s bakom koja se nikada ne pere i seljanima koji blizance promatraju kao opasne čudake.

I kao što likovi romana govore u prvom licu množine, tako se i dramski protagonisti (adaptacija i dramaturgija: Lana Šarić) pojavljuju kroz dvostruki govor i dvostruko tijelo, uhvaćeno u ratno područje i lišeno bilo kakve mogućnosti slobodnog kretanja ili mišljenja. Trauma o kojoj autorica govori tiče se ne samo njihove izmještenosti iz primarne gradske obitelji na selo, nego i izmještenosti iz jezika i kulture, odnosno zarobljenosti u najoskudnije moguće uvjete.

Kronika ili bajka?

Po nekim kritičarima, recimo Michele Bacholle (2000), roman je vjerni zapis graničnog poremećaja ličnosti te precizna studija rastuće apatije navedenih pacijenata, s tek povremenim provalama psihotičnih epizoda ili shizofrenije. Po drugima, recimo Marie Bonard (2004), roman je traumatska kronika svih autentičnih iskustava ljudi Istočne Europe, pri čemu Bonard ističe da je i sama Agota Kristof bila prisiljena emigrirati iz Mađarske s bebom na rukama, kasnije svjedočeći o muci gubitka materinjeg jezika (i odluci da u Švicarskoj piše na »neprijateljskom«, francuskom jeziku). Blizanci iz romana u tom tumačenju predstavljaju dvojnost povijesti i fikcije, dviju domovina, dvostrukosti svjetskih ratova, zdravlja i mentalne bolesti.

Edvin Liverić na ZKM-ovoj pozornici također naglašava stalnu napetost između bajke i zbiljske traume: blizanci se igraju malim vlakićem za bezdomnike koji kamera projicira na veliko platno; čitaju iz velike slikovnice tekst duboke osobne dezorijentacije; veliku kolonu izbjeglica uprizoruju kao male figurice na svom projekcijskom stoliću. Oni su onoliko djeca, koliko i političke žrtve i psihotični ubojice.

Glumci Petar Leventić i Vedran Živolić s napredovanjem scenskog pripovijedanja sve više »gase« svoje emocionalne reakcije, vremenom se (u skladu s predloškom) sve više pretvarajući u mehaničke lutke, s patološki isključivim osjećajem za »pravdu«. Na sceni je i harmonikašica Merima Ključo, ujedno i autorica glazbe za predstavu, varirajući akustičku sliku izvedbe između uznemiravajućih zvukova olujnog vjetra harmonike i melodijskih tonova kojim majka blizanaca (pogođeno nježna Dora Polić Vitez) čita svojoj djeci pismo izdaleka.

VRLINE

Najnovija ZKM-ova predstava zaslužuje svu pozornost publike i zbog poetski zgusnutog načina glumačke igre, i zbog redateljske izbrušenosti izvedbe te etičkih pitanja koje postavlja

Scenografska čistoća kose sive platforme ili »kuće« kao manje komorne pozornice na većoj postaje »svačije mjesto«, kao što su i ogrubjeli likovi Bake (izvanredno vjerodostojna Marica Vidušić, sa sjekirom u ruci i psovkom na usnama) te ostalih licemjernih seljana, signalizira nam tipske situacije, mnogo više negoli konkretne dramske osobnosti.

Psihotični rascjepi likova

Danijel Ljuboja spretno klizi kroz role Župnika/Poštara/Postolara/Oca; Dado Ćosić je Časnik/Knjižar/Vojnik, dok je Anđela Ramljak zlostavljana i zlostavljačka župnikova Sluškinja. I na ovaj je način režijski potcrtana zajednička poništenost sviju likova ili ratna trauma ljudstva kao topovskog mesa.

Liverić pažljivo osluškuje zborske dimenzije romana u cjelini, s mnogo glazbene preciznosti gradeći ritam izvedbe i svijet likova da bude istovremeno bajkovito općenit i zločinački konkretan, vjerno jeziku i problematici originalnog predloška. I glumački je, vjerujem, bilo veoma teško odigrati »rascjep« između poništenih osjećaja i britke inteligencije blizanaca, ali Leventiću i Živoliću polazi za rukom uhvatiti upravo one momente kada likovi uvježbavaju svoj rascjep, bolje rečeno kad s mukom poništavaju svoje osjećaje. Njihovo vježbanje zlostavljanja pri kojem ne smije biti pokazanih emocija, dodatno je slojevita slika njihova međusobnog zatiranja mentalnog zdravlja.

Obzirom na vojničku kulturu u kojoj živimo, u kojoj je empatija jedan od najvećih tabua, »Velika bilježnica« uopće se ne mora čitati kao ratna priča, već kao model brisanja emocija s posljedicama kompletnog kraha našeg egzistencijalnog središta.

Premda zasigurno neće imati posjećenost u stilu gotovo televizijski lakonotne predstave »Tri zime« u HNK-u, najnovija ZKM-ova predstava »Velika bilježnica« zaslužuje svu pozornost publike. Kako zbog »ogoljelog« i često poetski zgusnutog načina glumačke igre, tako i zbog redateljske izbrušenosti izvedbe te etičkih pitanja koje postavlja. Bratoubilačko svezništvo ovdje se ogleda u bratoubilačkoj samoći, dakle u temama koje su i danas terapijski prioritet ovih (bratoubilačkih) prostora.

Nataša GOVEDIĆ

Presscut d.o.o. -- Domagojeva 2, 10000 Zagreb, Croatia -- tel.: +385 1 4550 385, fax.: +385 1 4550 407 -- www.presscut.hr -- helpdesk@presscut.hr